

Oleksandra Jawors'ka

dr hab., prof.

Narodowy Uniwersytet imienia Iwana Franki we Lwowie

olyavorska@gmail.com

Prawo dostępu do informacji publicznej w ramach prawa Ukrainy: treść, gwarancje oraz problemy realizacji

Słowa kluczowe: dostęp do informacji publicznych; informacje poufne; informacje służbowe; ograniczenie dostępu do informacji publicznych.

Prawo do informacji, przewidziane w art. 302 Kodeksu Cywilnego («KC») Ukrainy¹, jest jednym z praw, które zapewnia byt społeczny osoby fizycznej. Treść i mechanizmy realizacji tego wyjątkowo ważnego dla obywatela prawa (choćby ze względu na słynny aforyzm: «kto jest właścicielem informacji, ten jest właścicielem świata») zostały ujęte w wielu aktach normatywnych o charakterze nie tylko prywatnoprawnym.

Według art. 302 KC Ukrainy osoba fizyczna ma prawo do swobodnego zbierania, przechowywania, wykorzystania i rozpowszechniania informacji. KC Ukrainy określa prawo do informacji ze względu na jego nosiciela oraz jego kompetencje, z których składa się treść prawa do informacji osoby fizycznej. Ze względu na zwiążłość norm art. 302 KC Ukrainy oraz konieczność odwołania się do norm

¹ Цивільны кодекс // Відомости Верховної Ради України, 2003, № 40–44, Ст. 356.

szczególnych w celu wyjaśnienia treści i mechanizmów realizacji tego prawa, brzmienie artykułu zmieniało się, było poprawiane i uzupełniane kilka razy. W szczególności, w części 3 art. 302 KC Ukrainy w wersji pierwotnej było ustalone domniemanie wiarygodności informacji przekazywanych przez urzędnika w ramach wykonywania obowiązków służbowych oraz informacji zamieszczonych w źródłach oficjalnych. Biorąc pod uwagę fakt, iż przepisy art. 302 KC Ukrainy regulują prawo osoby fizycznej do informacji, ustalenie w tym artykule domniemania wiarygodności informacji przedstawionych przez urzędnika w ramach wykonywania obowiązków służbowych oraz informacji, zamieszczonych w źródłach oficjalnych, przekracza określone granice regulacji prawnych. To ważne domniemanie ma być ustalone na poziomie tych ustaw, które określają reżim prawny informacji jako przedmiotu stosunków prawnych, np. w «Ustawie o informacji» w wersji art. 302 z dnia 22 grudnia 2005 roku już nie było wyżej wymienionego domniemania. Natomiast w nowym brzmieniu chodzi o to, że osoba fizyczna, która rozpowszechnia informacje uzyskane ze źródeł oficjalnych nie ma obowiązku sprawdzania ich wiarygodności i nie ponosi odpowiedzialności w przypadku ich sprostowania.

W najbardziej ogólnym ujęciu na treść prawa do informacji składają się następujące kompetencje: prawo do zbierania informacji; prawo do jej przechowywania; prawo do wykorzystania oraz prawo do rozpowszechniania. Jednak treść prawa do informacji nie może być wyczerpująca i traktowana pod względem regulacji prywatnoprawnych, np., do zebrania informacji potrzebne są źródła tej informacji. Dlatego tylko deklarowanie prawa do informacji, bez określenia odpowiedniego obowiązku podmiotów uprawnionych do ich dostarczania i, tworzy sytuację, w której prawo istnieje jako możliwość pewnego zachowania, ale nie ma mechanizmów do właściwej, realnej i sensownej jego realizacji.

Ustawodawstwo Ukrainy o informacji jako o przedmiocie stosunków prawnych o charakterze nie tylko prywatnoprawnym, ale także i publicznoprawnym faktycznie zostało ukształtowane z przyjęciem takich ustaw, jak m.in. «Ustawa o informacji», «Ustawa o informacji naukowej i technicznej», «Ustawa o mediach», «Ustawa o agencjach informacyjnych». Te oraz inne akty normatywne łącznie (szereg aktów normatywnych, przyjętych w celu uszczegółowienia, uzupełnienia i uregulowania mechanizmów czynności przyjętych ustaw) tworzą całą gałąź ustawodawstwa – prawo informacyjne, które posiada swoistą specyfikę.

W ustawie «O informacji»² zostały ustalone sposoby dostępu do informacji publicznych przez systematyczne publikowanie tych informacji w oficjalnych publikatorach, rozpowszechnienie ich przez media oraz bezpośrednie dostarczenie ich zainteresowanym osobom fizycznym, organom publicznym i osobom prawnym.

Ważnym posunięciem w zapewnieniu mechanizmów realizacji prawa do informacji było przyjęcie następujących ustaw: «Ustawy o opublikowaniu informacji

² Pro informacziy: Zakon Ukrainy vid 02.10.1992 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 1992, № 48, Ct. 650.

dotyczącej działalności organów władzy państwowej oraz organów samorządów lokalnych w mediach na Ukrainie»³, «Ustawy o dostępie do informacji publicznej»⁴ i «Ustawy o dostępie do archiwów represyjnych organów komunistycznego reżimu totalitarnego z lat 1917–1991» («Ustawa o dostępie do archiwów»)⁵ i całego szeregu innych aktów normatywnych dla ich realizacji⁶. Warto zauważyć, iż w preambule do «Ustawy o dostępie do informacji publicznej» zaznaczono, iż ustawa określa sposób realizacji i zapewnienia prawa każdego obywatela do dostępu do informacji (informacji publicznych oraz informacji o interesie społecznym). A w ustawie o dostępie do archiwów wśród wymienianych przyczyn jej uchwalenia wskazywany jest fakt, iż jednym z filarów państwa demokratycznego jest prawo wszystkich obywateli do otrzymywania wiarygodnych informacji o historii swojego kraju.

W taki sposób prywatne w istocie prawo do informacji wymaga publicznych procedur prawnych, gwarancji oraz sposobów, które wraz z metodami prywatnoprawnymi regulowania prawnego mogą stworzyć niezawodne środowisko demokratyczne dla pełnej, przejrzystej i jakościowej realizacji prawa każdego do informacji.

W Europejskiej Konwencji Praw Człowieka⁷ prawo do informacji nie jest wymienione jako prawo odrębne. Jednak odnosi się do niego art. 10 Konwencji – Wolność wypowiedzi, gdzie czytamy: «Każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice».

Pierwszym dokumentem z traktatów Rady Europy, który ustanawia prawo dostępu do oficjalnych dokumentów znajdujących się w organach państwowych jest Konwencja Rady Europy o dostępie do dokumentów oficjalnych z dnia 18 czerwca 2009 roku («Konwencja»)⁸. Preambuła Konwencji głosi, iż prawo

³ O Opublikowaniu Informacji dotyczącej Działalności Organów Władzy Państwowej oraz Organów Samorządów Lokalnych w Ukrainie w Mediach: Zakon Ukrainy vid 23.09.1997 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 1997, № 49, Ct. 299.

⁴ O Dostępie do Informacji Publicznej: Zakon Ukrainy vid 23.09.1997 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2011, № 32, Ct. 314.

⁵ O Dostępie do Archiwów Represyjnych Organów Komunistycznego Reżimu Totalitarnego Lat 1917–1991: Zakon Ukrainy vid 09.04.2015 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2015, № 26, Ct. 218.

⁶ Na przykład: Przepisy dotyczące zasobów sieciowych Rady Najwyższej Ukrainy, zatwierdzone przez szefa Rady Najwyższej Ukrainy z 05.19.2015 [Elektroniczne źródło]. – Dostęp: <http://zakon1.rada.gov.ua>; Rozporządzenie o dostępie do informacji publicznej w Ministerstwie Edukacji i Nauki Ukrainy zatwierdzone przez Ministerstwo Edukacji i Nauki Ukrainy 04.09.2014. // Dziennik Biuletyn Ukrainie. – 2014 – № 29. – Art. w 2273; Przepisy o dostępie do informacji publicznej w Sądzie Najwyższym Ukrainy dla cywilnych i karnych, zatwierdzone przez szefa sztabu sądu wyspecjalizowanego Wyższej Ukrainy dla cywilnych i karnych 16.05.2011 [Elektroniczne źródło]. – Dostęp: <http://zakon1.rada.gov.ua>; Przepisy o dostępie do informacji publicznej w Sądzie Najwyższym Ukrainy, zatwierdzone przez szefa Sądu Najwyższego Ukrainy 06.05.2011 [Elektroniczne źródło]. – Dostęp: <http://zakon1.rada.gov.ua>

⁷ Europejskiej Konwencji Praw Człowieka [Elektroniczne źródło]. – Dostęp: <http://zakon1.rada.gov.ua>

⁸ Konwencja Rady Europy o Dostępie do Dokumentów Oficjalnych z dnia 18 czerwca 2009 roku [Elektroniczne źródło]. – Dostęp: <http://zakon1.rada.gov.ua>

dostęp do dokumentów oficjalnych jest źródłem informacji dla społeczeństwa i umożliwia ludziom zapoznanie się z opinią na temat stanu społeczeństwa i władz publicznych. Pomimo faktu, iż «Ustawa o dostępie do informacji publicznej» została przyjęta na Ukrainie w roku 2011 i niektóre przepisy Konwencji znalazły w niej swoje odzwierciedlenie, to sama Konwencja do dziś nie weszła do obiegu prawnego na Ukrainie.

Według Konwencji każda ze stron gwarantuje każdemu obywatelowi, bez wyjątku, prawo do dostępu, na jego wniosek, do dokumentów oficjalnych znajdujących się w posiadaniu organów publicznych. Każda ze stron podejmie niezbędne kroki w swoim ustawodawstwie krajowym dla wprowadzenia w życie przepisów o dostępie do dokumentów oficjalnych. W art. 3 Konwencji przewidywane są możliwe ograniczenia dostępu do dokumentów oficjalnych. Takie ograniczenia muszą być jasno określone przez ustawę, nie mogą naruszać fundamentu społeczeństwa demokratycznego i muszą być wprowadzone dla zapewnienia takich celów jak: bezpieczeństwo narodowe, obrona; bezpieczeństwo publiczne; zapobieganie, ściganie i karanie działań przestępczych; prywatność i ochrona pozostałych ustawowych interesów prywatnych; polityka państwa gospodarcza, pieniężna, kredytowa, walutowa itd. Jednak nawet w przypadku istnienia takich interesów nie wolno odmówić dostępu do informacji, jeżeli istnieje nadrzędny interes publiczny w ujawnieniu tego rodzaju informacji. Dla praktycznej realizacji wskazanych przepisów Konwencji w realiach prawnych jakiegokolwiek państwa ważne znaczenie mają organy sądowe, które powołane są do ostatecznego ustalenia werdyktu w sprawie zabezpieczenia dostępu do dokumentów oficjalnych w przypadku kolizji między warunkami restrykcyjnymi, które uniemożliwiają taki dostęp oraz przeważającymi interesami publicznymi, co do ujawnienia takich informacji. Zgodnie z przepisami Konwencji osoba składająca wniosek o udostępnianiu dokumentu oficjalnego nie ma obowiązku uzasadniania dostępu do niego. Organ państwowy powinien pomóc, o ile jest to możliwe, w określeniu żądanego dokumentu oficjalnego.

Zgodnie z «Ustawą o dostępie do informacji publicznej» informacja publiczna jest informacją odzwierciedloną i udokumentowaną za pomocą wszelkich środków i na jakichkolwiek nośnikach, uzyskaną lub stworzoną przez podmioty kompetencji władczych przy wykonywaniu swoich obowiązków, przewidzianych przez czynne ustawodawstwo albo, która znajduje się w posiadaniu podmiotów kompetencji władczych, innych administratorów informacji publicznych, zdefiniowanych jako takie zgodnie z ustawą. Administratorami informacji publicznych, zgodnie z art. 13 tej ustawy, oprócz podmiotów kompetencji władczych, są: osoby prawne finansowane z budżetu państwa i samorządu lokalnego (w sprawie informacji na temat wykorzystania środków budżetowych); osoby, które wykonują zlecenia delegowane zgodnie z przepisami prawa lub umową (w sprawie informacji), związanych z wykonywaniem swoich obowiązków; podmioty gospodarcze, które zajmują dominującą pozycję na rynku, posiadają specjalne lub wyłączne prawa lub są naturalnymi monopolistami (w sprawie informacji o warunkach dostawy towarów, usług i cen).

Z administratorami informacji publicznych, którzy są zobowiązani do ujawniania i dostarczania informacji na żądanie w sposób, określony przez wspomnianą ustawę, równoznaczne są podmioty, które posiadają informacje o stanie środowiska; informacje na temat stanu produktów spożywczych; informacje na temat wypadków, katastrof, zagrożeń naturalnych oraz innych zagrożeń, które wystąpiły lub mogą wystąpić i zagrażają zdrowiu i bezpieczeństwu obywateli; inne informacje, które są w interesie publicznym (niezbędne społecznie informacje).

Dla wszystkich wspomnianych w ustawie administratorów informacji publicznych, oprócz podmiotów kompetencji władczych, ujawnienie i dostarczenie odpowiednich informacji jest przewidziane według ustawy tylko na żądanie. Takie podejście nie jest całkiem zgodne z jawnością informacji i koniecznością ich ujawnienia właśnie dlatego, że stanowią one interes publiczny. Dostarczanie informacji publicznych przez jej administratorów, oprócz podmiotów kompetencji władczych, wyłącznie na żądanie, może powodować sytuacje, kiedy ważne informacje nie będą podawane do publicznej wiadomości, ponieważ nikt o nie nie wystąpił. A co w sytuacji, gdy przeciętny obywatel nie ma w ogóle świadomości o ich istnieniu? Wydaje się, że jeśli informacje są w interesie publicznym, szczególnie informacje o stanie środowiska, jakości żywności i dóbr konsumpcyjnych, wypadkach, katastrofach, itp. są znane podmiotom gospodarczym, które mają kompetencje administratorów informacji, to muszą być ujawniane bezwarunkowo. Istnieją też inne czynniki, które powodują problemy w zastosowaniu pozornie całkowicie demokratycznych przepisów, dotyczących dostępu do informacji publicznych. Jest to, przede wszystkim, obecność w tekście ustawy całego szeregu koncepcji ewaluatywnych. Takie pojęcia w praktyce sądów państw europejskich i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka są powszechne i otrzymują odpowiednią interpretację sądową. W systemie prawnym Ukrainy, biorąc pod uwagę rzeczywistą sytuację w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości, szanse na tego typu interpretacje obecnie są marne.

Pojawia się bowiem pytanie kto i według jakich kryteriów będzie oceniał charakter informacji: czy takie informacje są społecznie konieczne, czy też nie? Co znaczy ujawnienie informacji? Właśnie dla zapewnienia prawa dostępu do informacji publicznych administratorzy są zobowiązani do ich ujawniania. Jeśli chodzi o akty normatywne, decyzje organów władzy państwowej, samorządu lokalnego, to reguły dotyczące ich publikacji są ustalone. Ustawa nie przewiduje jednak sposobów ujawnienia informacji przez innych administratorów.

W art. 6 ustawy są ustalone ograniczenia dostępu do informacji (jakichkolwiek informacji, gdyż w części 1 tego artykułu nie są sprecyzowane ich rodzaje). Z jej treści wynika, że informacjami o dostępie ograniczonym są informacje poufne, informacje tajne, informacje służbowe. Wydaje się, że w kontekście informacji publicznej nie możemy mówić ani o poufnym charakterze informacji, ani o tajnym czy też służbowym. Takie podejście ustawodawcy jest w pewnym sensie sprzeczne z przepisami «Ustawy o informacji». Zgodnie z art. 28 tej ustawy informacje według kodu dostępu dzielą się na informacje otwarte oraz informacje o dostępie

ograniczonym. Informacje o dostępie ograniczonym mogą być poufne i tajne. Wszystkie wspomniane rodzaje informacji różnią się kodem dostępu. Jeśli informacja jest publiczna, to jest powszechnie dostępna, oprócz wyjątków przewidzianych w ustawie.

Informacjami poufnymi w rozumieniu ustawy «Ustawy o dostępie do informacji publicznej» są informacje, do których dostęp jest ograniczony przez osobę fizyczną lub prawną, z wyjątkiem podmiotów kompetencji władczych oraz tych informacji, które mogą być rozpowszechniane w sposób określony przez nie i zgodnie z ich dyrektywami. Informacjami poufnymi, w myśl «Ustawy o informacji», są informacje znajdujące się w posiadaniu, wykorzystaniu lub rozporządzeniu poszczególnych osób fizycznych lub prawnych, które są rozpowszechniane przez nie według własnego uznania, zgodnie z ustalonymi przez nie warunkami. Zasada poufności może być rozszerzona także na informacje posiadane przez państwo, które znajdują się w posiadaniu organów władzy państwowej lub samorządu lokalnego oraz osób prawnych.. Tutaj również brakuje, na poziomie ustawy, kryteriów, które pozwalałyby na zdefiniowanie informacji zgodnie z zasadami dostępu i w ten sposób potwierdziły czy mamy do czynienia z informacją poufną. Jeśli jednak informacje są zdefiniowane jako poufne, to one nie mogą być traktowane jako informacje publiczne. Dlatego przepisy części 1, art. 6 ustawy «Ustawy o dostępie do informacji publicznej» należy skasować.

W związku z powyższym, informacja publiczna nie może mieć charakteru poufnego, ponieważ jest otrzymana lub utworzona w trakcie wykonywania obowiązków przez podmioty kompetencji władczych lub pozostaje w ich posiadaniu. Możemy mówić tylko o ograniczeniach ustawowych dotyczących dostępu do informacji publicznej, a nie o jej poufności. Poufność informacji określana jest według kryteriów innych niż dla ograniczenia dostępu do informacji publicznej. Ustawowa możliwość uznania informacji publicznych jako poufnych tworzy grunt do nadużycia władzy w celu zakazu wolnego dostępu do informacji publicznej. Żadna instytucja lub urzędnik nie mogą ograniczać dostępu do informacji publicznej. Pozostaje to w gestii ustawy i to ustawy z jasno określonymi warunkami i procedurą ograniczenia.

Ustawowe ograniczenie dostępu do informacji publicznej przeprowadzane jest również z przestrzeganiem następujących wymogów:

1) zezwala się wyłącznie w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub porządku publicznego, z celem zapobiegania niepokojom lub przestępstwom, dla ochrony zdrowia społeczeństwa, dla ochrony reputacji albo praw innych osób, dla zapobiegania ujawnieniu informacji poufnych lub dla zagwarantowania powagi i bezstronności wymiaru sprawiedliwości;

2) kiedy ujawnienie informacji mogłoby spowodować znaczne szkody dla wymienionych wyżej interesów; i

3) szkoda z ujawnienia tych informacji przeważa nad interesem publicznym co do ich otrzymania.

Jeśli przestrzeganie wymogów bezpieczeństwa narodowego, integralności terytorialnej, porządku publicznego jako okoliczności pozwalających na ograniczenie dostępu do informacji publicznej zgodne jest z treścią Konwencji, to już stwierdzenie o «ochronie reputacji innych osób» może rodzić szereg pytań. Reputacja, których osób może wpływać na ustalenie ograniczeń? Kto i według jakich kryteriów ma określać krąg tych osób oraz oceniać ryzyko utraty ich reputacji? Niezrozumiałe też jest kryterium istoty szkody, która może zagrażać bezpieczeństwu narodowemu albo reputacji innych osób. Jak poważna może być szkoda? W porównaniu z czym i jaka szkoda uważana jest za istotną? Kto i według jakich kryteriów będzie określał, czy szkoda, która może powstać w wyniku ujawnienia informacji może przeważać nad interesem publicznym związanym z jej uzyskaniem?

W art. 3 Konwencji wskazuje się, że każda ze stron może ograniczyć prawo dostępu do dokumentów oficjalnych. Ograniczenia muszą być wyraźnie określone przez ustawę. Treść art. 6 «Ustawy o dostępie do informacji publicznej» nie pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, iż ograniczenia dostępu do informacji publicznej są określone wyraźnie. Przepisy ustawy w takim brzmieniu będą tworzyć problemy w stosowaniu prawa i następnie powodować trudności w dostępie do informacji publicznej.

Kwestia dostępu do archiwów organów represyjji była przedmiotem dyskusji w ukraińskim społeczeństwie, prowadzonych przez różne grupy i organizacje społeczne, oraz partie polityczne. Wyrażane były różne, czasami diametralne odmienne, propozycje jej rozwiązania. Debata publiczna zakończyła się przyjęciem w dniu 9 kwietnia 2015 r. odpowiedniej «Ustawy o dostępie do archiwów organów represyjji reżimu totalitarnego z lat 1917–1991», już wspomnianej wyżej jako «Ustawa o dostępie do archiwów». Chodzi tutaj głównie o uregulowania ustawowe dostępu do informacji specjalnych. Znaczenie ujawnienia takich informacji zawarte jest w preambule ustawy:

«Rada Najwyższa Ukrainy, zdając sobie sprawę, iż archiwa są integralną i niezbędną częścią dziedzictwa historycznego narodu ukraińskiego; biorąc pod uwagę, iż archiwa zapewniają zachowanie pamięci ludzkiej; uznając złożoność problemów związanych z dostępem do archiwów organów represyjji, za sprzeczne z wymogami przejrzystości i tajemnicy oraz ochrony prawnej prywatności, oraz uznając konieczność zapewnienia szerokiego dostępu do informacji historycznych; biorąc pod uwagę rekomendacje Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich, dotycząc polityki europejskiej w sprawie dostępu do archiwów R (2000)13; zdając sobie sprawę, iż zamknięte archiwa stały się jedną z przyczyn pośrednich aneksji Krymu i konfliktu militarnego w regionach Doniecka i Ługańska; dążąc do ustanowienia dialogu społecznego; w celu zapobiegania powtórzenia zbrodni reżimów totalitarnych w przyszłości, przywrócenia sprawiedliwości historycznej i społecznej, przyjęła tą ustawę».

Na tle trwającej na Ukrainie wojny oraz trudnej sytuacji społeczno-gospodarczej debata publiczna wokół tego faktu i samej ustawy schodzi na plan

dalszy. Niemniej jednak, znaczenie ustawy i mechanizmów jej realizacji z czasem ponownie będą w centrum uwagi i uzyskają swoją należytą ocenę.

Wśród gwarancji ustawowych zapewnienia dostępu do informacji archiwalnych organów represyjii istotne znaczenie ma przepis zakazujący odnoszenie takich informacji do informacji tajnych, poufnych lub służbowych, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę. Każdy ma prawo dostępu do informacji archiwalnych organów represyjii.

W art. 6 ustawy zawarte są zasady zapewnienia dostępu do informacji archiwalnych organów represyjii. Podstawą jest legalność, przejrzystość i sprawiedliwość procedur dostępu do informacji archiwalnych; wolne uzyskanie i rozpowszechnianie informacji, z wyjątkiem ograniczeń ustawowych; pomoc państwa w prowadzeniu badań, mających na celu przywrócenie pamięci narodowej narodu ukraińskiego. Ustalenie ostatniej pozycji jako zasady dostępu do informacji archiwalnych nakłada na państwo obowiązek odpowiedniego finansowania takiego przedsięwzięcia.

Ustalając jawność informacji archiwalnych organów represyjii, według art. 8 ustawy nie można mówić o ograniczonym dostępie do informacji archiwalnych organów represyjii w przypadku, gdy mówimy o: zagrożeniu środowiska naturalnego, jakości produktów spożywczych; wypadkach, katastrofach, stanach klęski żywiołowej oraz innych zagrożeniach, które wystąpiły lub mogą wystąpić i stanowią niebezpieczeństwo dla obywateli; o zdrowiu obywateli, standardach ich życia, do których należą odżywianie, odzież, mieszkanie, opieka lekarska i zabezpieczenie społeczne, jak również o wskaźnikach społeczno-demograficznych, stanie praworządności, edukacji i kulturze społeczeństwa. Jednak dane te wydają się mniej interesujące.

Ważny przepis zawarty jest w części 4 art. 8 ustawy o dostępie do archiwów. Zgodnie z nim informacje archiwalne organów represyjii dotyczące służb specjalnych są jawne, dostęp do takich informacji w żaden sposób nie może być ograniczony. Jeśli ktoś jest ofiarą organów represyjii, to ma nieograniczony dostęp do informacji archiwalnych, jednak jako ofiara ma także prawo doograniczenia dostępu do informacji archiwalnych o sobie. Prawo do takiego częściowego ograniczenia dostępu do informacji należy się również członkom rodziny i krewnym ofiar organów represyjii. Ograniczenie może być ustalone na okres nie dłuższy niż 25 lat. Jednak pojęcie «ofiara organów represyjii» nie jest dokładnie zdefiniowane i za ofiarę uważana jest «osoba, która podlegała jakimkolwiek prześladowaniom lub represjom, wobec której naruszone zostały przez organy represyjii podstawowe prawa i wolności».

Oceniając przyjęcie takiej ustawy ogólnie pozytywnie, trzeba oczekiwać, że w trakcie jej stosowania pojawiać się będą nie tylko problemy, dyskusje i konfliktów, ale również dojdzie do przewartościowania poglądu na historię własnego narodu, państwa, rolę jego przywódców, rolę i odpowiedzialność każdego obywatela za otaczającą rzeczywistość.

Summary

The right of access to public information in Ukrainian legislation: content, warranties of problems

This article analyzes current Ukrainian legislation that regulates content and guarantees of the subjective right to access to public information and its implementation.

The content of the subjective right to information includes following elements: the right to collect, the right to remain and the right to use and distribute information. However, the content of the right to information cannot wane or to be seen solely in terms of private law regulation. In order to ensure the proper implementation of this right, it is important to legislate the respective responsibilities of authorized entities (including government entities) to provide a person with objective information.

In Ukraine, there is an existing appropriate regulatory framework that ensures mechanisms for realization and protection of the right of access to public information and information that is of public interest. First of all, they are Ukrainian laws «On access to public information» that was signed on January 13, 2011, and «On access to archives of the repressive totalitarian communist regime during 1917–1991 years» signed on April 9, 2015. As well as national regulation that is examined in the light of the provisions of the European Convention on Human Rights and the Council of Europe Convention on Access to Official Documents.

Examined problems of legal regulation associated with the promulgation of public information and making it available on request. Because of that fact that information is public, no one can set access restrictions, except as required by law. Such information must not be regarded as confidential, secret or information with limited access.

The mechanism of implementation the right of access to public information is complicated by unclarity (vagueness) of some concepts for the lack of certainty of criteria (as for example information that is of public interest, substantial harm from disclosure, etc.).

Grounded proposals for improving the legal regulation of social relations in this sphere.

Keywords: The right to information; admission to public information; confidential information; official information; restrictions on admission to public information.

Олександра Яворська

д-р юрид. наук, проф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

olyavorska@gmail.com

Право на доступ до публічної інформації за законодавством України: зміст, гарантії, проблеми реалізації

Ключові слова: доступ до публічної інформації, конфіденційна інформація, службова інформація, обмеження доступу до публічної інформації.

Право на інформацію, закріплене у ст. 302 ЦК України¹ як право, що забезпечує соціальне буття фізичної особи. Зміст та механізми здійснення такого вкрай важливого права особи (хоча б з огляду на відомий афоризм: хто володіє інформацією, той володіє світом) деталізується у низці нормативних актів не тільки приватноправового характеру.

Відповідно до ст. 302 ЦК України фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. ЦК України розглядає право на інформацію з позицій його носія і через призму можливих повноважень, що складають зміст самого права фізичної особи. З огляду на лаконічність норм ст. 302 ЦК України та необхідність звернення до спеціальних норм

¹ Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

для уявлення змісту та механізмів здійснення цього права, редакція статті зазнавала певних змін, уточнень та доповнень. Зокрема, у ч. 3 ст. 302 ЦК України у первісній її редакції закріплювалася презумпція достовірності інформації, яка подається посадовою, службовою особою при здійсненні нею своїх службових обов'язків, а також інформації, яка міститься в офіційних джерелах. З огляду на той факт, що норми ст. 302 ЦК України урегульовують приватне право фізичної особи на інформацію, закріплення у цій статті презумпції достовірності інформації, що подається посадовою, службовою особою при здійсненні нею своїх службових обов'язків, а також інформації, яка міститься в офіційних джерелах, виходить за окреслені межі правового регулювання. Така важлива презумпція мала би закріплюватися на рівні тих законів, що визначають правовий режим інформації як об'єкта правовідносин, наприклад, у Законі України «Про інформацію». У редакції ст. 302 від 22 грудня 2005 року зазначена презумпція не зафіксована. Натомість йдеться про те, що фізична особа, яка поширює інформацію, отриману з офіційних джерел, не зобов'язана перевіряти її достовірність та не несе відповідальності у разі її спростування.

У найбільш загальному виразі зміст права на інформацію складають такі повноваження як: право збирати; право зберігати; право використовувати та право поширювати інформацію. Проте зміст права на інформацію не може вичерпуватися і розглядатися виключно з точки зору приватноправового регулювання. Адже для збирання інформації, наприклад, особі потрібні джерела цієї інформації. Тому саме лише проголошення права особи на інформацію без зазначення відповідного обов'язку уповноважених суб'єктів забезпечувати нас такою інформацією створює ситуацію, за якої право існує, як можливість певної поведінки особи, але механізми для належного, реального та змістовного здійснення такого права відсутні.

Становлення законодавства України щодо інформації як об'єкта правовідносин не тільки приватноправового характеру, а й інформації з точки зору публічноправового регулювання відбулося практично з прийняттям Законів України «Про інформацію», «Про науково-технічну інформацію», «Про засоби масової інформації», «Про інформаційні агентства» тощо. У своїй сукупності ці та інші нормативні акти (низка підзаконних нормативних актів, що прийняті на деталізацію, доповнення та урегулювання механізмів чинності прийнятих законів) утворюють цілу галузь законодавства – інформаційне право, для якого притаманні свої специфічні ознаки та характеристики.

У Законі «Про інформацію»² закріплювалися шляхи доступу до відкритої інформації через систематичну публікацію її в офіційних друкованих виданнях; поширення її засобами масової комунікації; безпосереднього її надання заінтересованим громадянам, державним органам та юридичним особам.

² Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

Вагомим кроком у забезпеченні механізмів здійснення права на інформацію стало прийняття таких Законів України як: «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації»³, «Про доступ до публічної інформації»⁴ та «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» (далі Закон «Про доступ до архівів...»)⁵ та цілої низки підзаконних нормативних актів на їх забезпечення⁶. Слушно зауважити, що у преамбулі Закону «Про доступ до публічної інформації» зазначено, що закон визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації (публічної інформації та інформації, що складає суспільний інтерес). А у Законі «Про доступ до архівів...» вказується серед інших чинників прийняття такого закону, що право кожного на отримання об'єктивної інформації про історію своєї країни є однією з основ демократичної держави.

Таким чином, приватне за своєю суттю право особи на інформацію потребує публічно правових процедур, гарантій, способів, що у сукупності з приватноправовими методами правового регулювання можуть створити надійне демократичне середовище для повноцінного, прозорого то якісного здійснення права кожного на інформацію.

У Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод⁷ право на інформацію не закріплене як самостійне право. Але про нього йдеться у ст. 10 Конвенції – Свобода вираження поглядів: кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів.

³ Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 49. – Ст. 299.

⁴ Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.

⁵ Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років: Закон України від 09.04.2015 // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 26. – Ст. 218.

⁶ Це, наприклад: Положення про веб-ресурси Верховної Ради України: затверджено Розпорядженням Голови Верховної Ради України від 19.05.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>; Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Міністерстві освіти і науки України: затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 04.09.2014 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 29. – Ст. 2273; Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ: затверджено наказом керівника апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 16.05.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>; Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Верховному суді України: затверджено наказом керівника апарату Верховного суду України 06.05.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

⁷ Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

Першим документом серед договорів Ради Європи, у якому закріплюється право на доступ до офіційних документів, які знаходяться в державних органах, є Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів від 18 червня 2009 року⁸. У Преамбулі Конвенції зазначено, що здійснення права на доступ до офіційних документів: служить джерелом інформації для громадськості та допомагає людям сформуванню своєї думки про стан суспільства та органи державної влади. Не дивлячись на те, що Закон «Про доступ до публічної інформації» був прийнятий Україною у 2011 році та окремі положення конвенції все ж знайшли своє українське втілення, станом на сьогодні Конвенція не набула чинності для України.

Відповідно до Конвенції кожна сторона гарантує право кожної людини, без дискримінації за будь-якою ознакою, на доступ, на її вимогу, до офіційних документів, що знаходяться у розпорядженні державних органів. Кожна сторона вживає необхідних заходів у своєму національному законодавстві для введення в дію положення про доступ до офіційних документів. У ст. 3 Конвенції передбачені можливі обмеження доступу до офіційних документів. Такі обмеження повинні бути чітко визначені законом, вони є необхідними в демократичному суспільстві і повинні відповідати наступним сферам захисту, як от: національна безпека, оборона; громадська безпека; попередження, розслідування та кримінальне переслідування злочинної діяльності; недоторканість приватного життя та інші законні приватні інтереси; економічна, грошово-кредитна і валютна політика держави тощо. Але і за наявності таких інтересів у доступі до інформації не може бути відмовлено, якщо існує переважаючий суспільний інтерес в оприлюдненні такої інформації. Для практичного втілення таких положень Конвенції у реалії правового поля будь-якої держави, важливе значення відводиться судовим органам, які і покликані остаточно встановлювати вердикт щодо забезпечення доступу до офіційних документів у разі колізії між обмежувальними обставинами, що унеможливають такий доступ, та переважаючими суспільними інтересами в оприлюдненні такої інформації. Відповідно до положень Конвенції претендент на офіційний документ не зобов'язаний пояснювати причини для доступу до офіційних документів. А державний орган повинен допомогти заявнику, наскільки це можливо, ідентифікувати запитуваний офіційний документ.

Відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» публічною інформацією є відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків передбачених чинним законодавством або яка знаходиться у володінні суб'єктів

⁸ Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів від 18 червня 2009 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, що визначені такими відповідно до закону. Розпорядниками інформації відповідно до ст. 13 Закону, окрім суб'єктів владних повноважень, є: юридичні особи, що фінансуються з державного, місцевих бюджетів – стосовно інформації щодо використання бюджетних коштів; особи, які виконують делеговані повноваження суб'єктів владних повноважень відповідно до закону чи договору – щодо інформації, пов'язаної з виконанням їхніх обов'язків; суб'єкти господарювання, які займають домінуюче становище на ринку або наділені спеціальними чи виключними правами або є природними монополіями – щодо інформації про умови постачання товарів, послуг та цін на них.

До розпорядників інформації, які зобов'язані оприлюднювати, надавати за запитом інформацію у порядку, що встановлюється зазначеним законом, прирівнюються і суб'єкти господарювання, які володіють інформацією про стан довкілля; інформацією про стан харчових продуктів і предметів побуту; інформацією про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, що сталися або можуть статися і загрожують здоров'ю та безпеці громадян; іншою інформацією, яка становить суспільний інтерес (суспільно необхідна інформація).

На усіх поіменованих у законі розпорядників інформації, окрім суб'єктів владних повноважень, вимоги закону поширюються лише в частині оприлюднення та надання відповідної інформації за запитом. Такий підхід не зовсім узгоджується з публічністю інформації та необхідністю її оприлюднення саме тому, що вона складає суспільний інтерес. Надання публічної інформації її розпорядниками, окрім суб'єктів владних повноважень, виключно за запитом, сприятиме такому стану, коли важлива інформація не буде доводитися до широкого загалу, оскільки ніхто не звернувся з відповідним запитом про неї. А якщо пересічній особі взагалі не було відомо про факт існування такої інформації? Видається, що у разі, якщо інформація складає суспільний інтерес, а тим більше інформація про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, аварії, катастрофи тощо є відомою для суб'єктів господарювання, які прирівнюються до розпорядників інформації, то вони без будь-яких запитів зобов'язані її оприлюднити.

Існують і інші чинники, що спричиняють проблеми застосування здавалось би абсолютно демократичних норм щодо доступу до публічної інформації. Це, насамперед, наявність у самому тексті закону цілої низки оцінювальних понять. Такі поняття у практиці судів європейських країн та Європейського суду з прав людини є звиклими і дістають відповідне судове тлумачення. У правовій системі України, ураховуючи реальний стан справ у сфері правосуддя, такі очікування наразі марні.

Насамперед, хто і за якими критеріями оцінюватиме характер інформації: чи є така суспільно необхідною чи не є. Що означає оприлюднення інформації? Власне на забезпечення права на доступ до публічної інформації її

розпорядники зобов'язані таку інформацію оприлюднювати. Щодо нормативно-правових актів, рішень органів державної влади, місцевого самоврядування встановлені правила щодо їх оприлюднення. Але закон не передбачає порядок та способи оприлюднення інформації іншими її розпорядниками.

У ст. 6 Закону встановлені обмеження доступу до інформації (будь-якої, оскільки у ч. 1 цієї статті не йдеться про вид інформації). Отже, інформацією з обмеженим доступом є: конфіденційна інформація; таємна інформація; службова інформація. Видається, що у контексті публічної інформації не може йтися ні про конфіденційну, ні про таємну, ні про службову інформацію. Такі законодавчі підходи є у певному протиріччі із положеннями Закону «Про інформацію». Адже відповідно до ст. 28 цього Закону за режимом доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. А вже інформація з обмеженим доступом за своїм правовим режимом поділяється на конфіденційну і таємну. Усі названі види інформації розрізняються за режимом доступу до неї. Якщо інформація публічна, то вона є відкритою для доступу, за винятками, встановленими законом.

Конфіденційна інформація у розумінні Закону «Про доступ до публічної інформації» – це така, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, і яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням. Конфіденційна інформація за Законом «Про інформацію» – це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов. Режим конфіденційності може поширюватися і на інформацію, що є власністю держави і знаходиться у користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, юридичних осіб усіх форм власності. Знову ж таки на законодавчому рівні відсутні критерії віднесення зазначеної інформації за режимом її доступу до конфіденційної. Але, якщо інформація віднесена до конфіденційної, то вона уже не може розглядатися як публічна інформація. Тому норми ч. 1 ст. 6 Закону «Про доступ до публічної інформації» мають бути вилучені.

З огляду на наведене, публічна інформація не може бути конфіденційною, адже ця інформація отримується або створюється у процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків або знаходиться у їхньому володінні. Може йтися виключно про законодавчі обмеження на доступ до публічної інформації, а не про її конфіденційність. Конфіденційність інформації визначається за іншими критеріями, ніж обмеження на доступ до публічної інформації. Законодавча можливість визнати конфіденційною публічну інформацію створює живильне середовище для службових зловживань щодо забезпечення вільного доступу до публічної інформації. Жоден орган, посадова чи службова особа не можуть обмежувати доступ до публічної інформації. Це прерогатива закону і тільки закону з чітким визначенням умов та порядку обмеження.

Законодавчі обмеження доступу до публічної інформації здійснюється також з дотриманням наступних вимог у їх сукупності:

1) виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинності, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя;

2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам;

3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

Якщо дотримання вимог національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку як обставини, що допускають обмеження доступу до публічної інформації узгоджуються з пропонованими у Конвенції, то «захист репутації інших людей» породжує низку питань: репутація яких людей може вплинути на встановлення обмежень, хто і за якими критеріями має визначати коло цих людей та оцінювати ризик втрати їхньої репутації. Незрозумілим є і критерій істотності шкоди, що може бути заподіяна чи то національній безпеці чи то репутації інших людей. Наскільки істотною має бути шкода, у порівнянні з чим і яка шкода розцінюється як істотна? Хто і за якими критеріями визначатиме чи шкода від оприлюднення інформації переважатиме суспільний інтерес у її отриманні, чи не переважатиме?

У ст. 3 Конвенції зазначено, що кожна сторона може обмежити право доступу до офіційних документів. Обмеження повинні бути чітко визначені законом. Зміст ст. 6 Закону «Про доступ до публічної інформації» не дає змоги констатувати, що обмеження доступу до публічної інформації чітко визначені. Тому у такій редакції норми закону породжуватимуть проблеми правозастосовного характеру. А, відтак, створюватимуть труднощі у доступі до публічної інформації.

Питання доступу до архівів репресивних органів дискутувалися в українському суспільстві різними верствами населення, громадськими організаціями, політичними партіями. Висловлювалися різні, часом діаметрально протилежні позиції щодо його вирішення. Громадська дискусія завершилася прийняттям 9 квітня 2015 року відповідного Закону «Про доступ до архівів репресивних органів тоталітарного режиму 1917–1991 років». Йдеться про законодавче регулювання доступу до специфічної інформації. Значимість розкриття такої інформації зазначена у Преамбулі Закону:

Верховна Рада України, усвідомлюючи те, що архіви є невід'ємним і незамінним елементом історичної спадщини Українського народу; зважаючи на те, що архіви гарантують збереження людської пам'яті; враховуючи складність проблем, пов'язаних з доступом до архівів репресивних органів, суперечливими вимогами щодо прозорості і секретності та захисту права на приватність, та визнаючи необхідність забезпечення широкого доступу до історичної

інформації; беручи до уваги Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи державам-членам стосовно європейської політики доступу до архівів № R (2000)13; усвідомлюючи, що закритість архівів стала однією з передумов анексії півострова Крим та воєнного конфлікту на території Донецької та Луганської областей; прагнучи налагодженню суспільного діалогу; з метою недопущення повторення злочинів тоталітарних режимів у майбутньому, відновлення історичної та соціальної справедливості, прийняла цей Закон.

На фоні війни, що триває в Україні, уразливої соціально-економічної ситуації, громадська оцінка такого факту та самого Закону відступає на другий план. Але тим не менше значимість Закону, механізмів його реалізації ще не раз будуть в центрі уваги та отримують свою оцінку.

Серед законодавчих гарантій забезпечення доступу до архівної інформації репресивних органів важливе значення має положення про заборону на віднесення такої інформації до таємної, конфіденційної або службової, крім випадків, передбачених законом. Кожен має право на доступ до архівної інформації репресивних органів

У ст. 6 Закону закріплено принципи забезпечення доступу до архівної інформації репресивних органів. Серед них: законність, прозорість та справедливність процедур доступу до архівної інформації; вільного отримання та поширення інформації, крім законодавчо встановлених обмежень; сприяння держави у проведенні досліджень, спрямованих на відновлення національної пам'яті Українського народу. Закріплення останнього положення в якості принципу доступу до архівної інформації покладає на державу обов'язок здійснювати належне фінансування відповідних заходів.

Закріплюючи відкритість архівної інформації репресивних органів, у ст. 8 Закону зазначено: не може бути обмежений доступ до архівної інформації репресивних органів: про стан навколишнього природного середовища, якість харчових продуктів і предметів побуту; про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей; про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення. Але ці дані меншою мірою цікаві з точки зору їх збереженості в архівах репресивних органів.

Значуще положення міститься у ч. 4 ст. 8 Закону. Відповідно до нього архівна інформація репресивних органів про штатних та позаштатних працівників репресивних органів є відкритою, доступ до такої інформації не може бути обмежений з будь-яких підстав. Якщо така особа водночас є жертвою репресивних органів, доступ до інформації про таку особу не обмежується. Особа, яка є жертвою репресивних органів, має право на обмеження доступу до архівної інформації про себе. Таке право надається і членам сім'ї та родичам жертви репресивних органів на часткове обмеження доступу до інформації

про себе. Обмеження може бути встановлене на строк не більш як 25 років. Водночас поняття «жертва репресивних органів» визначено доволі нечітко як особа, яка зазнала будь-яких переслідувань чи репресій, основоположні права і свободи якої були порушені представниками репресивних органів.

Загалом позитивно оцінюючи прийняття такого Закону, варто очікувати у процесі його застосування не тільки проблеми, дискусії та конфлікти, а й переосмислення поглядів на історію нації, держави, роль її лідерів, роль та відповідальність кожного за події, що відбуваються навколо нас.

Бібліографія:

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

3. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 49. – Ст. 299.

4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.

5. Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років: Закон України від 09.04.2015 // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 26. – Ст. 218.

6. Це, наприклад: Положення про веб-ресурси Верховної Ради України: затверджено Розпорядженням Голови Верховної Ради України від 19.05.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>; Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Міністерстві освіти і науки України: затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 04.09.2014 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 29. – Ст. 2273; Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ: затверджено наказом керівника апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 16.05.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>; Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Верховному суді України: затверджено наказом керівника апарату Верховного суду України 06.05.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

7. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

8. Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів від 18 червня 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.